

Čtenářský deník č. 4: Geografie voleb

Jehlička, P., Sýkora, L. (1991) Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích (1920 – 1990). Sborník ČGS, 96 (2), str. 81-95.

Klíčová slova:

územní volební podpora, stabilní volební podpora, politická strana

Obsah:

Autoři se v článku zabývají srovnáním územní podpory vybraných politických stran v letech 1920 – 1946 a 1990. Jedná se o tradiční politické strany, které kandidovaly ve všech svobodných volbách od roku 1918, tedy i v roce 1946, kdy byla politická činnost povolena pouze čtyřem stranám. Jedná se o Československou stranu lidovou, Československou stranu socialistickou, Československou sociální demokracii a Komunistickou stranu Československa (ta však nekandidovala v roce 1920). Za zmínku stojí, že v roce 1946 tvořily tyto strany 100 % politického spektra, v roce 1990 však necelou polovinu, což bylo ovlivněno nástupem Občanského fóra.

Autoři vymezují tzv. území volební podpory jednotlivých politických stran, tedy oblasti, které představují koncentraci 50 % hlasů získaných danou stranou z celkového počtu hlasů. Dále autoři vymezují území stabilní volební podpory, tedy území jehož kulturní a sociální klima předurčuje inklinaci k určité straně. Oblast jižní Moravy je územím stabilní volební podpory Československé strany lidové, a to především ve venkovských oblastech. Česká strana socialistická zaznamenala stabilní volební podporu v oblasti východních Čech, v Praze a Brně a jejich okolí. Voliči této strany pocházeli především z větších měst. Československá sociální demokracie prošla významnými změnami územní volební podpory. Nejprve po vzniku Komunistické strany Československa, kdy se pražsko-plzeňská oblast voličsky rozdělila mezi obě strany. Po odsunu německého obyvatelstva dominovaly ve vysídlených oblastech právě tyto dvě politické strany. Situace v roce 1990 ukazovala, že podpora Československé sociální demokracie se přesunula z moravských krajů do pánevních oblastí Čech, Plzeňska a východních Čech. V poválečném období se voličská základna Komunistické strany rozšířila z oblasti Kladenska také do vysídleného pohraničí; v roce 1990 v některých těchto okresech stále zaznamenávala významnou podporu.

K analýze územní volební podpory autoři využili ukazatele míry územní koncentrace a míry volební úspěšnosti. Jsou to ukazatelé rozrůzněnosti územní koncentrace i volební úspěšnosti. Z analýzy vyplývá, že základna České strany socialistické je významně územně koncentrovaná ve velkých městech a urbanizovaných oblastech. Československá strana lidová je strana s vysokou mírou volební úspěšnosti, jádro volební podpory je situováno hlavně do venkovských oblastí. Komunistická strana se na počátku 90. let vyznačovala poměrně velkou nerovnoměrností v rozmístění svých voličů. Nejnížší podporu měla KSČ ve velkých městech a v hustě osídlených okresech.

Z provedené analýzy můžeme vyvodit následující závěry: územně nejstabilnější a nejkompaktnější můžeme považovat Československou stranu lidovou, za povšimnutí stojí očividná shoda mezi levicově orientovanými regiony a oblastmi s velkým procentem obyvatelstva bez vyznání, Socialistická strana měla tendenci zvyšovat svou voličskou základnu.

Komentář:

Volební preference obyvatelstva jsou regionálně diferencované. Územní podpora politických stran je výsledkem řady historických, sociálních a kulturních souvislostí, které ve společnosti utvářejí vazby mezi stranami a voliči.

Některé strany prokázaly stabilitu své územní podpory, především Československá strana lidová. Naopak rozmístění voličské základny KSČ vykazovalo značnou rovnoměrnost. Jistě by bylo zajímavé porovnání současného rozmístění volební podpory jednotlivých politických stran vůči roku 1990.

Kostelecký, T. (2000) Volební systémy a politický konflikt v prostoru. In: Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P. (ed.) Stát, prostor, politika. Přírodovědecká fakulta UK, Praha, str. 242-262.

Klíčová slova:

volební systém, mandát, volby, volební obvod

Obsah:

V úvodu článku se autoři zamýšlí nad objasněním pojmů demokracie a vláda. Vládnout logicky nemůžou všichni, ale pouze ti, kteří jsou řádně zloveni ve volbách a prosazují pak zájmy veřejnosti. Existují dva základní volební systémy – většinový a systém poměrného zastoupení. Kromě těchto dvou typů existuje celá řada dalších systémů, které se vyskytují v prostoru mezi těmito dvěma typy.

Mezi většinové systémy můžeme zařadit pluralitní systém, užívaný hlavně v anglosaském světě, kdy mandát získává kandidát s největším počtem hlasů. Dalším typem je systém absolutní většiny, kdy kandidát musí získat více než 50 % hlasů, což je ošetřeno dvoukolovým systémem volby nebo užitím tzv. alternativního hlasu. Většinové systémy můžeme také rozdělit na jednomandátové (v každém obvodu se volí jeden zastupitel) či vícemandátové (v obvodech se volí více zastupitelů). V některých většinových vícemandátových volebních systémech se však mohou uplatnit rysy poměrného systému. Většinovým vícemandátovým systémem je volen např. prezident USA. Další typ vícemandátového většinového systému umožňuje voličům dávat více než jeden hlas.

Cílem systému poměrného zastoupení je volit reprezentanty do zastupitelského orgánu tak, aby odpovídaly převládajícímu rozložení politických názorů ve společnosti. Můžeme sem zařadit systém single-transferable-vote, který leží na přechodu mezi většinovým systémem a systémem poměrného zastoupení. Systémy poměrného zastoupení často používají tzv. stranické kandidátky, přičemž daná politická strana sama zvolí kandidáty, kteří se na kandidátce objeví. Zde rozlišujeme systém přísně vázaných, vázaných a volných kandidátních listin. Další druhy poměrného systému se rozlišují v tom, jakým způsobem je území státu rozděleno na volební obvody. Přerozdělováním mandátů v poměrném systému se může uskutečnit různými způsoby, jmenujme Hareovu nebo Hagensbach-Bischoffovu formuli, d'Hondtův systém nebo metodu Saint Lague a další.

Jednoduchost většinového systému spočívá především v tom, že volič volí konkrétní osobu. Tento systém také do určité míry omezuje vliv politických stran, navíc šance kandidátů z extrémních stran na zvolení jsou nižší. Strany také často uzavírají předvolební spojení, což jim může ve volbách zajistit větší zisky hlasů. Většinovou volbou vznikají poměrně stabilní vlády. Nedochozí také k tak silnému prorůstání politiky do státní sféry, jako u poměrného systému. Systém poměrného zastoupení zaručuje širší škálu zastoupení

politických stran ve zvoleném orgánu. Každý hlas je důležitý, protože i malé strany se mohou dostat do Parlamentu.

Volební výsledky mohou být také ovlivněny způsobem, jak jsou vymezeny volební obvody. Tomu by se dalo zabránit buď odebrání pravomoci výkonné moci vymezovat obvody, nebo stanovit přesná pravidla pro vymezování obvodů.

V závěrečné kapitole autoři popisují volební systémy v postsocialistických zemích střední Evropy.

Komentář:

Článek se snaží popsat fungování jednotlivých volebních systémů, ať už v aplikaci na Českou republiku, nebo zahraničí (USA, Maďarsko, Slovensko, Polsko). Zároveň podrobně rozebírá výhody i nevýhody obou zmiňovaných volebních systémů – většinového systému a systému poměrného zastoupení.

V souvislosti s tématem mě napadla otázka, jak zajistit, aby ve volbách nenastal pat a nebyl takový problém vytvořit vládní koalici, jak se přihodilo ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006. ODS údajně začala v nedávné době na přípravách změn volebního systému pracovat. Podle nových pravidel by se měl snížit počet volebních krajů a takto nově vzniklé volební kraje by měly být přibližně stejně velké. V menším kraji je totiž potřeba k zisku jednoho křesla dosáhnout lepšího výsledku než v kraji velkém, což by mohlo diskriminovat malé strany. Další novinkou by měl být bonus pro vítěze voleb, který by měl přidat na síle vítězi voleb a druhého v pořadí by mírně oslabil. Zatím se však jedná pouze o úvahy.

Další otázky k tématu:

Jak se změnilo rozmístění územní podpory tradičních politických stran od roku 1990?

Je systém volby prezidenta USA spravedlivý?